

COVID-19 Küresel Salgınının Hemşireler Üzerindeki Etkileri Niteliksel Bir Araştırma: Devlet Hastanesi Örneği

A Qualitative Research on the Effects of the COVID-19 Pandemic on Nurses: Public Hospital Example

Oğuzhan Tiryaki¹, Elif Tiryaki², Birsal Canan Demirbağ³, Fatma Güdücü Tüfekci⁴

¹Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Trabzon, Türkiye

²Artvin Çoruh Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Artvin, Türkiye

³Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Trabzon, Türkiye

⁴Atatürk Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye

Cite as: Tiryaki O, Tiryaki E, Demirbağ BC, Güdücü Tüfekci F. COVID-19 küresel salgınının hemşireler üzerindeki etkileri niteliksel bir araştırma: Devlet hastanesi örneği. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi. 2025;12(1):70-78.

DOI: 10.54304/SHYD.2025.44227

Öz

Amaç: Bu çalışmada, COVID-19 küresel salgınının hemşireler üzerindeki etkilerini fenomenolojik bir yaklaşımla incelemek amaçlanmıştır.

Yöntem: Nitel bir araştırma tasarımıyla gerçekleştirilen çalışmanın evrenini, Ocak-Mart 2024 tarihleri arasında bir devlet hastanesinde çalışan, COVID-19 küresel salgını sürecinde hasta bakımında bulunan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan hemşireler oluşturmuştur. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Veriler yüz-yüze derinlemesine görüşme yapılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi uygulanmış olup çalışmada etik ilkelere uyulmuştur.

Bulgular: Araştırmaya katılan 15 hemşirenin yaş ortalamaları 31,2 (SS=6,5), hemşirelik deneyimi 9,2 (SS=6,6) yıldır. COVID-19 küresel salgınının hemşireler üzerindeki etkileri ile ilgili 685 kod, 12 alt tema ve 6 tema oluşturulmuştur. Bu temalar; çalışma yaşamına etkileri, psikolojik etkileri, sosyal etkileri, fiziksel etkileri, aile yaşantısına etkileri, ekonomik etkileridir.

Sonuç: COVID-19 küresel salgınının hemşirelerin çalışma yaşamları, aile yaşantıları, psikolojik, sosyal, fiziksel ve ekonomik durumları üzerinde olumlu ve olumsuz olarak pek çok etkisi olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: COVID-19, hemşire, küresel salgın, pandemi.

Abstract

Aim: It is aimed to examine the effects of the COVID-19 pandemic on nurses with a phenomenological approach.

Method: The population of the study, which preferred a qualitative research design, consisted of nurses who worked in a public hospital between January and March 2024, actively cared for patients during the COVID-19 pandemic, and volunteered to participate in the research. Purposive sampling method was used in the research. Data were collected by face-to-face in-depth interviews. Content analysis method was applied to analyze the data. Ethical principles have been complied with.

Results: In the research where 15 nurses participated, their average age was 31.2 (SD=6.5) years and their nursing experience was 9.2 (SD=6.6) years. 685 codes, 12 categories and 6 themes were created regarding the effects of the COVID-19 pandemic on nurses. These themes; effects on working life, psychological effects, social effects, physical effects, effects on family life and economic effects.

Conclusion: It has been determined that the COVID-19 pandemic has many positive and negative effects on nurses' working lives, family lives, psychological, social, physical and economic areas.

Keywords: COVID-19, nurse, pandemic.

Corresponding author / Sorumlu yazar: Oğuzhan Tiryaki • tiryakioguzhan61@gmail.com

Recieved / Geliş: 14.10.2024 • **Accepted / Kabul:** 15.03.2025 • **Published Online / Online Yayın:** 30.04.2025

Giriş

Günümüzde etkisini yavaş yavaş kaybeden COVID-19 enfeksiyonu, dünya genelinde yaklaşık 776 milyon vaka ve 7.7 milyon ölümlle, Türkiye'de ise yaklaşık 17 milyon vaka ve 103.000 ölümlle sonuçlanmış yeni bir korona virüs hastalığı olarak tanımlanmıştır (Pappa ve ark., 2020; World Health Organization [WHO], 2024). Doğrudan yaşamı tehdit eden bu hastalığın aniden başlaması, sağlık çalışanları üzerinde büyük baskı oluşturmuştur (Bennett ve ark., 2020). Fiziksel yorgunluk, artan iş yükü, yetersiz kişisel donanım, hastane kaynaklı bulaşma riski, hasta sayısında artış ve buna bağlı olarak hemşirelerin bakım yükünün artması, hemşirelerin fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerinde olumsuz etkiler oluşturmuştur (Galanis ve ark., 2021).

Salgının ilk aylarında, sağlık hizmeti sunucuları benzersiz ve daha önce deneyimlenmemiş birçok olayla karşılaşmış; bu olaylara verdikleri tepkilerle birlikte çeşitli duygusal deneyimler yaşamışlardır (Salari ve ark., 2020). Bu süreçte duygularının belirtilmesi büyük ölçüde maskelerin arkasına gizlenirken, daha önce benzeri görülmemiş riskler sağlık çalışanlarında fiziksel, sosyal, psikolojik, kültürel ve ekonomik yönden birçok olumsuz etkiye neden olmuştur (Al-Jumaili ve ark., 2021; Jun et al., 2020). Liu ve arkadaşları (2020) ile Turale ve Nantsupawat (2021) tarafından yapılan çalışmalarda, hemşirelerin küresel salgın sürecinde bakım görevlerinin ağırlığı, yoğun iş yükü ve koruyucu giysilerin zorlukları nedeniyle yoruldukları; enfekte olma ve virüsü başkalarına bulaştırma korkusu yaşadıkları; hastanın bakım koşullarını yönetmekte zorlandıkları ve kişilerarası ilişkileri sürdürmede güçlükler yaşadıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Başka bir çalışmada, COVID-19 salgını sürecinde hemşirelerin psikolojik sorunlar bakımından yüksek risklerle karşılaştıkları belirtilmiştir (Lake ve ark., 2022). Hemşirelerin, sağlık hizmetlerinin merkezinde yer almaları nedeniyle, yalnızca hasta bakımında değil, aynı zamanda sağlığı geliştirme, hastaları savunma ve bakım bilimini ilerletme konularında da önemli bir rol oynadıkları belirtilmektedir. Bu kapsamda, hemşirelerin bu süreçte önemli sorumlulukları üstlenerek diğer sağlık çalışanlarına göre daha ön planda oldukları vurgulanmaktadır (Cho ve Sagherian, 2023).

Alan yazın incelendiğinde, hemşirelerin COVID-19 küresel salgını sürecindeki deneyimlerini ve bu deneyimlerden nasıl etkilendiklerini açıklayan sınırlı nitel veri olduğu görülmüştür (Sethi ve ark., 2020; Simonovich ve ark., 2021; Verhoeven ve ark., 2020). Ayrıca hemşirelerin COVID-19 küresel salgını sırasında yaşadıkları deneyimleri kendi ifadeleri ile anlatmalarının onları anlamada oldukça önemli bir rol oynadığı düşünüldüğünden, çalışma nitel bir yaklaşım kullanarak yürütülmüştür. Bu bağlamda bir devlet hastanesinde görev yapan hemşirelerle bu çalışma gerçekleştirmiştir.

Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Türü: Araştırmada, COVID-19 küresel salgınının hemşireler üzerindeki yarattığı olağanüstü koşulların etkilerini değerlendirmek amacıyla, nitel araştırma tasarımı kullanılmıştır.

Araştırma Sorusu: Araştırmada "COVID-19 küresel salgınının hemşireler üzerindeki etkileri nelerdir?" sorusuna yanıt aranmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri, Zaman: Araştırma Ocak-Mart 2024 tarihleri arasında bir devlet hastanesinde yürütülmüştür.

Araştırma Evren ve Örneklemi: Devlet hastanesinde çalışan, COVID-19 küresel salgını sürecinde görevli olup hasta bakımında bulunan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan toplam 15 hemşireyle araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Yapılan görüşmelerden sonra veri doygunluğuna ulaşıldığına karar verilen aşamada (15 görüşme sonrasında) veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

Veri Toplama Araçları: Araştırmada, alan yazın doğrultusunda oluşturulmuş dört soruluk kişisel bilgi formu ile sekiz soruluk COVID-19 küresel salgını deneyimine yönelik soruları içeren veri toplama aracı kullanılmıştır (Çetin ve ark., 2021; Kellogg ve ark., 2021; Shechter ve ark., 2020; Yüncü ve Yılan, 2020). Araştırmada kullanılan görüşme soruları aşağıda verilmiştir.

1. Küresel salgın başladıktan sonra çalışma yerinizde veya koşullarınızda bir değişiklik oldu mu? Değişiklik olduysa bilgi verir misiniz?
2. Küresel salgın sürecinde yaşadığınız aile yaşamı ve sosyal yaşam düzeniniz hakkında bilgi verebilir misiniz?
3. Küresel salgın sürecinde çalışma temponuz hakkında bilgi verir misiniz?
4. Küresel salgın sürecinde kendinizle/çalışma arkadaşlarınızla/yöneticilerinizle olumlu/olumsuz olarak neleri fark ettiniz?

5. Küresel salgın sürecinde kendinizde fiziksel olarak olumlu/olumsuz ne gibi değişiklikler hissettiniz bilgi, verir misiniz?
6. Küresel salgın sürecinde kendinizde psikolojik olarak olumlu/olumsuz ne gibi değişiklikler hissettiniz bilgi, verir misiniz?
7. Küresel salgın sürecinde kendinizde ekonomik olarak olumlu/olumsuz ne gibi değişiklikler oldu bilgi, verir misiniz?
8. Küresel salgın sürecinde kendinizde sosyal olarak olumlu/olumsuz ne gibi değişiklikler oldu bilgi, verir misiniz?

Verilerin Toplanması: Araştırma, COVID-19 hastalarının doğrudan bakımlarına katılan hemşirelerden, yüz-yüze derinlemesine görüşme yapılarak toplanmıştır. Tüm katılımcılar, bir devlet hastanesinde COVID-19 tanısı olan hastaların hastane bakımında yer alan hemşirelerden oluşmaktadır. Veri toplama süreci, veri doygunluğuna ulaşana kadar devam etmiş ve toplamda beş farklı birimde görevli 15 hemşire ile yapılan görüşmelerden sonra sonlandırılmıştır. Görüşme öncesi katılımcılara, araştırmanın amacı, yöntemi ve veri toplamada ses kayıt cihazı kullanılacağı hakkında bilgi verilmiştir. Görüşmelerin uzunluğu 22 - 43 dakika arasında değişmekte olup ortalama 28 dakika devam etmiştir. Tüm kayıtlar iki araştırmacı tarafından yazılı hale dönüştürülmüş, ses kaydıyla karşılaştırılmış ve doğrulanmıştır.

Verilerin Analizi: Verilerin analizi için MAXQDA programı kullanılarak içerik analizi yöntemi uygulanmıştır (Bütün ve Demir, 2014; Fitzpatrick, 2019; Krippendorff, 2019). İlk adımda elde edilen ham veriler tüm araştırmacılar tarafından birkaç kez okunmuştur. İkinci adımda elde edilen metinler araştırmacılar tarafından okunarak kodlarla etiketlenmiştir. Üçüncü adımda tüm kodlar araştırmacılar tarafından metin ile karşılaştırılarak doğruluğu kontrol edilmiştir. Dördüncü adımda araştırmacılar temaları oluşturmuşlardır. Beşinci adımda tüm araştırmacılar oluşturdukları temaları tartışmış ve görüş birliğine varmışlardır. Son olarak katılımcı kontrolünü sağlamak için elde edilen temalar ve alıntılar araştırmaya katılan hemşirelerle paylaşılmıştır. Araştırmaya katılımcı hemşireler, temaların ve alıntılarının yaşanan deneyimleri yansıttığını belirtmişlerdir.

Araştırmanın Etik Boyutu: Bu araştırmanın yapılabilmesi için Artvin Çoruh Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan (Tarih:10.11.2023-Sayı:113065) etik kurul onayı alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Araştırma verilerinin tek bir kurumdan toplanmış ve bireysel görüşlere dayanması nedeniyle, elde edilen sonuçlar tüm devlet hastaneleri ve hemşireler için genellenemez.

Bulgular

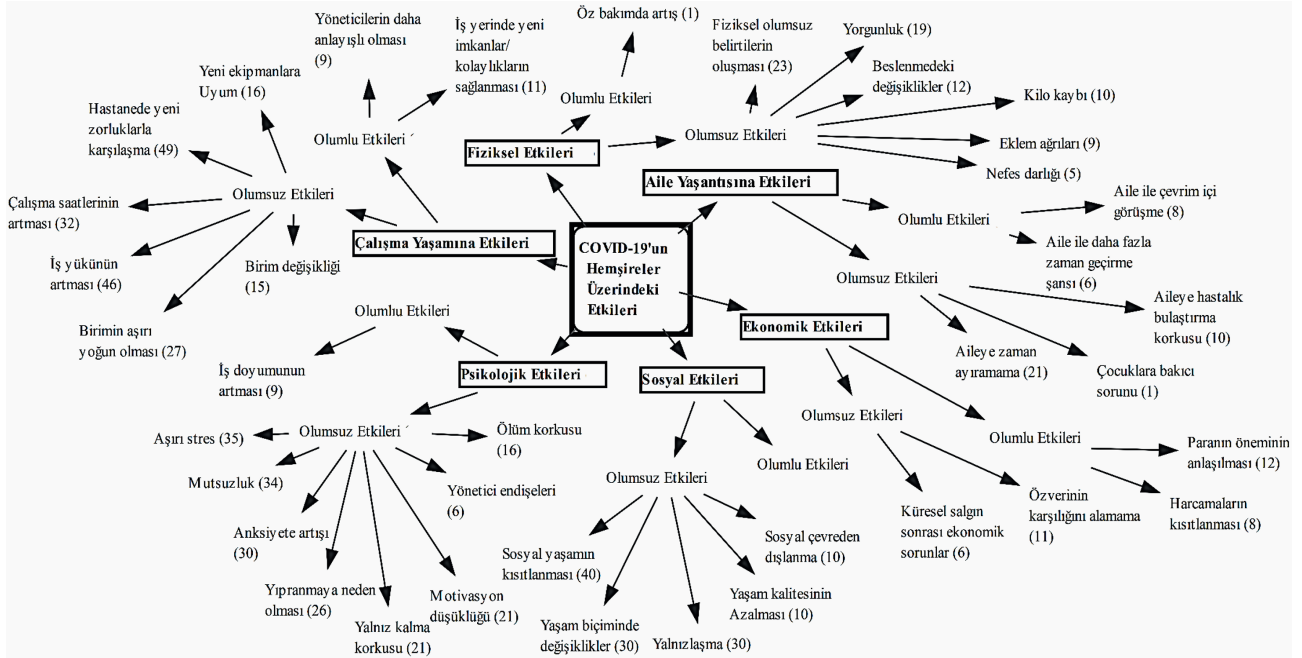
Araştırmaya katılan hemşirelerin tanıtıcı özellikleriyle ilgili veriler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların tanıtıcı özelliklerinin dağılımı (S:15)

Özellikler	s	%
Cinsiyet		
Erkek	3	20,0
Kadın	12	80,0
Çalışma Yeri		
Acil Servis	4	26,7
Yoğun Bakım	3	20,0
Cerrahi Servisi	3	20,0
Dahiliye Servisi	3	20,0
Ameliyathane	2	13,3
Toplam	15	100,0
Yaş: 31,2 (SS=6,5)		
Çalışma Yılı: 9,2 (SS=6,6)		

Araştırmaya katılan hemşirelerin, yaş ortalamaları 31,2 (SS=6,5), mesleki deneyimleri 9,2 (SS=6,6) yıl olup 12'si kadın ve 3'ü erkek hemşiredir. Katılımcılar, çalıştıkları birimler açısından değerlendirildiğinde; acil biriminde (4), yoğun bakımda (3), iç hastalıkları biriminde (3), cerrahi biriminde (3) ve ameliyathanede (2) görev yaptıkları belirlenmiştir.

Katılımcı hemşirelerle yapılan görüşmeler sonrasında COVID-19 küresel salgınının hemşireler üzerindeki etkileri ile ilgili 685 kod, 12 alt tema ve 6 tema oluşturulmuştur. Bu temalar; "Çalışma Yaşamına Etkileri, Psikolojik Etkileri, Sosyal Etkileri, Fiziksel Etkileri, Aile Yaşantısına Etkileri, Ekonomik Etkileri" şeklinde belirlenmiştir. COVID-19 küresel salgınının hemşireler üzerindeki etkilerini ortaya koyan bu temalar, her biri olumlu ve olumsuz olmak üzere toplam 12 alt temadan oluşmaktadır. Şekil 1'de araştırma sonucunda elde edilen 6 tema, 12 alt tema ve 685 kod verilmiştir.

Şekil 1. COVID-19 küresel salgınının hemşireler üzerindeki etkilerine ilişkin tema, alt tema ve kodlar

Araştırma sonucunda elde edilen temalar derinlemesine incelendiğinde her bir tema altında olumlu ve olumsuz etkilerin olduğu ve bu bağlamda iki alt temanın olduğu ve her bir alt tema altında da farklı kodların olduğu görülmektedir.

Tema 1. COVID-19'un Hemşirelerin Çalışma Yaşamına Etkileri

'Çalışma Yaşamına Etkileri' teması, altısı olumsuz etkileri ve ikisi olumlu etkileri olmak üzere sekiz koda ayrılmıştır. Olumsuz etkileri alt teması altında bulunan kodlar; hastanede yeni zorluklarla karşılaşma, iş yükünün artması, çalışma saatlerinin artması, birimin aşırı yoğun olması, birim değişikliği ve yeni ekipmanlara uyum olarak belirlenmiştir. Olumlu etkileri alt temasında bulunan kodlar ise yöneticilerin daha anlayışlı olması ve iş yerinde yeni olanakların/kolaylıkların sağlanması olarak belirlenmiştir. Katılımcıların anlatılarından yapılan bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

H14: 'Süt izinli bir insan maksimum ne kadar çalışabilirse o kadar çalıştım.'

H13: 'Pandeminin ilk zamanlarında hastalıkla ilgili net bilgi olmamasından kaynaklı hastalığın seyri, tedavisi, yapılacak girişimler net belli değildi. Hemşireler olarak bizlerin kullanacağı ekipmanlara karşı yabancılık durumu vardı.'

H11: 'Bazen farklı servislerden takviye eleman verildiği oldu. Fedakârca ve özveri ile çalışmaya devam ettik.'

H6: 'Bazı arkadaşlarımızın COVID pozitif olması nedeniyle personel sayımız düştü. Nöbetlerimiz gün aşırı oldu, çok yoğun ve sık çalıştım.'

Tema 2. COVID-19'un Hemşireler Üzerindeki Psikolojik Etkileri

'Psikolojik Etkileri' teması, sekizi olumsuz etkileri ve biri olumlu etkisi olmak üzere dokuz koda ayrılmıştır. Olumsuz etkileri alt temasında bulunan kodlar; yönetici endişeleri, ölüm korkusu, aşırı stres, mutsuzluk, kaygıda/anksiyetede artış, yıpranmaya neden olma, güdülenme/motivasyon düşüklüğü ve yalnız kalma korkusu olarak belirlenmiştir. Olumlu etkiler alt temasında bulunan kod ise; iş doyumunun artması olarak belirlenmiştir. Katılımcıların anlatılarından yapılan bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

H14: 'Bu kadar toplum için çalışırken bu kadar dışlanmışlık hissi üstelik bu kadar zorluk ve fedakârlık içinde çalışırken... insana psikolojik anlamda baya zarar veriyor.'

H12: 'Bakım verdiğim hastanın 1 saat sonra öldüğünü gördüm. Hastalarla konuşurken "kızım lütfen çocuklarımı aramama yardımcı olur musun" diye rica ettikleri oldu. Elimizden geldiğince hepsine yardım etmeye çalıştık.'

H10: 'Pandemiden önce herkesin birbirine karşı neşesi, sevgisi, bir aradayken fark edilecek mutluluğu vardı. Pandemi itibarıyla herkesin tek bir amacı vardı, COVID-19 olmadan nöbeti sonlandırmak.'

H9: 'Diğer çoğu kamu çalışanları evlerinde yatarken biz ölümle burun buruna çalıştık.'

H8: 'Psikolojik olarak olumlu yönü kimsenin yaklaşmak istemediği hastalara tedavi ve bakım yapmak mesleki ve manevi açıdan oldukça doyum sağlayıcı oldu.'

Tema 3. COVID-19'un Hemşireler Üzerindeki 'Sosyal Etkileri'

'Sosyal Etkileri' teması, tamamı olumsuz etkilerden oluşan beş koda ayrılmıştır. Olumsuz etkileri alt boyutunda bulunan kodlar; sosyal yaşamın kısıtlanması, yaşam biçiminde değişiklikler, yalnızlaşma, sosyal çevreden dışlanma ve yaşam kalitesinin azalması olarak belirlenmiştir. Katılımcılar sosyal etkiler teması ile ilgili herhangi bir olumlu etki belirtmemişlerdir. Katılımcıların anlatılarından yapılan bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

H13: 'Sağlık çalışanı olduğum için sürekli risk taşıdığımızdan yakın çevrem ile görüşemez olduk. Sosyal hayat zaten bitmişti. Ev-iş arası sirkülasyondaydım'

H10: 'Sağlıklı isen hastasıdır bakışlarına maruzdum. Bu da sosyal çevreden soyutlanmaya sebep oldu. Yaşadığım çevredeki insanları tanıyamıyordum. Her sohbetin içinde COVID-19 vakaları geçiyordu. Ev arkadaşım tarafından evde istenmedim'

H6: 'Sadece ev-iş arasında mekik dokuyarak yaşanan oldukça sığ geçen bir dönemdi. Alışkanlıklarım değişti, insanlarla olan mesafemden dolayı sarılma, tokalaşma, öpme gibi aktiviteleri tamamen bırakmak zorunda kaldım. Artık boş zamanlarımda evden daha az dışarı çıkmak istiyorum.'

Tema 4. COVID-19'un Hemşireler Üzerindeki 'Fiziksel Etkileri'

'Fiziksel Etkileri' teması, altısı olumsuz etkileri ve biri olumlu etkisi olmak üzere yedi koda ayrılmıştır. Olumsuz etkileri alt temasında bulunan kodlar; fiziksel olumsuz belirtilerin oluşması, yorgunluk, beslenmedeki değişiklikler, kilo kaybı, eklem ağrıları ve nefes darlığı olarak belirlenmiştir. Olumlu etkileri alt temasında bulunan kod ise öz bakımında artış olarak belirlenmiştir. Katılımcıların anlatılarından yapılan bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

H15: 'İştah kaybı oldu yemek istemiyordum nöbetlerde 3 kat maske taktığım için nefes alamıyordum gibi geliyordu sürekli oksijen açlığı yaşıyordum.'

H14: 'Herkesin üstündeki yük iki misli artmışken doğal olarak bel ve bacak ağrıları artmaya başladı.'

H9: 'COVID den korktuğumuz halde çalışmak zorunda kaldık. Bu da bizlere fiziksel olarak yeni deneyimler kazandırdı. Sık el yıkamak, nöbet sonrası eve gidince hemen duş almak ve formalarımı ayrı yıkamak gibi...'

Tema 5. COVID-19'un Hemşirelerin 'Aile Yaşantılarına Etkileri'

'Aile Yaşantısına Etkileri' teması üçü olumsuz etkileri ve ikisi olumlu etkisi olmak üzere beş koda ayrılmıştır. Olumsuz etkileri alt temasında bulunan kodlar; aileye zaman ayıramama, aileye hastalık bulaştırma korkusu ve çocuklara bakıcı sorunu olarak belirlenmiştir. Olumlu etkileri alt boyutunda bulunan kodlar ise aile ile çevrim içi görüşme alışkanlığı ve evde aile ile daha fazla zaman geçirme şansı olarak belirlenmiştir. Katılımcıların anlatılarından yapılan bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

H14: 'Çocuğuma bakacak bakıcı bulamadım çünkü insanlar değil evimize gelmek dışarıda gördüklerinde bile kaçıyorlardı.'

H11: 'Kendimi bağımsızlık savaşına gitmek zorunda bırakılan bir asker gibi hissettim. Her nöbete gelişimde acaba bugün hastalık kapacak mıyım? Acaba aileme bulaştıracak mıyım diye düşünmekten kafayı yiyecektim. Aile üyelerimin arasında kronik rahatsızlığı olanlara COVID-19'u bulaştırmamak adına onlardan uzak durmaya çalıştım.'

H9: 'Aile yaşantım olumlu yönde etkilendi. Ailemle daha fazla vakit geçirme şansım oldu.'

H7: 'Psikolojik olarak ailemden ayrı olmak ve onların yanında olamamak çok zorladı; çökmüş gibi hissediyordum. Aynı zamanda, onların yanımda olmaması, onlara benden bir şey bulaşmama ihtimali, içimi rahatlatıyordu.'

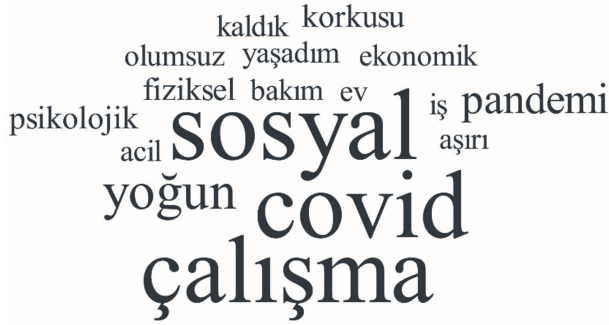
Tema 6. COVID-19'un Hemşireler Üzerindeki 'Ekonomik Etkileri'

'Ekonomik Etkileri' teması, ikisi olumsuz etkileri ve ikisi olumlu etkisi olmak üzere dört koda ayrılmıştır. Olumsuz etkileri alt boyutunda bulunan kodlar; küresel salgın sonrası ekonomik sorunlar ve özverinin karşılığını alamama olarak belirlenmiştir. Olumlu etkileri alt boyutunda bulunan kodlar ise gereksiz harcamaların kısıtlanması ve paranın öneminin anlaşılması olarak belirlenmiştir. Katılımcıların anlatılarından yapılan bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

H13: 'Bu süreç ekonomik olarak beni zorladı. Yapılan maaş zamları ve ek ödemeler, yaptığımız işin ve verdiğimiz emeğin yanında devede kulak kalır. Asla yaşadıklarımızın karşılığı bu maaşlar değildi.'

H11: 'Ekonomik olarak aslında biraz birikim yapmamızı sağladı diyebilirim. Sosyal hayat bittiği için para harcayamıyorduk. Tüm siparişleri eve online ödeme ile getirtiyorduk.'

H6: 'Piyasa fırsatçılar ve stokçular yüzünden pahalı olmaya başladı. Alım gücümüz düştü. Pandemi öncesi yurtdışı tatil planım varken pandemi nedeni ile bu sona erdi. Uçak biletleri ve oteller oldukça pahalı.'

Şekil 2. Araştırmaya katılan hemşirelerle yapılan görüşmelerin sözcük bulutu

Şekil 2'de verilen sözcük bulutu, COVID-19 küresel salgınının hemşireler üzerinde çoğunlukla olumsuz etkileri olduğunu açıkça göstermektedir. Özellikle 'Sosyal, Çalışma, COVID ve Yoğun' sözcüklerinin dikkat çekici olması, hemşirelerin bu sözcükleri daha sık kullandıklarını göstermektedir.

Tartışma

COVID-19 hastalarına bakım veren hemşirelerin yaşadıkları deneyimleri ve bu sürecin onların yaşamları üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla gerçekleştirilen çalışmada belirlenen temalar, COVID-19 süreci boyunca hemşirelerin yaşamlarındaki fiziksel, psikolojik, ekonomik, sosyal ilişkiler ve çalışma koşulları ile ilgili alan yazındaki çalışmalarla ilişkilendirilmiştir (Cho ve ark., 2023; Galanis ve ark., 2021; Jun ve ark., 2020; Turale ve Nantsupawat, 2021)

COVID-19'un hemşirelerin çalışma yaşamındaki olumsuz etkileri; iş yükünün artması, çalışma saatlerinin artması, birimin aşırı yoğun olması, birim değişikliği ve yeni ekipmanlara uyumda zorluk yaşanması olarak belirlenmiştir. Benzer şekilde Kurnaz ve Karaçam (2021) tarafından yapılan çalışmada, küresel salgın sürecinde hasta profilindeki değişiklikler, hasta sayısında ve çalışma saatlerindeki artış ve sık bölüm değişikliklerinin hemşire ve ebelerin çalışma performanslarını olumsuz anlamda etkilediği belirlenmiştir. Başka bir çalışmada da fiziksel yorgunluk, artan iş yükü, yetersiz kişisel donanım, hastane kaynaklı bulaşma riski, hasta sayısında artış ve buna bağlı olarak hemşirelerin bakım yükünün artmasının hemşirelerin fiziksel sağlığı üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğu belirtilmiştir (Galanis ve ark., 2021). Buheji ve Buhaid (2020) yaptıkları çalışmada, İtalya'da birçok COVID-19 hemşiresinin 10 saatlik kesintisiz çalışma saatleri nedeniyle çöküntü yaşadığını belirtirken, hemşirelerin fiziksel yükünü hafifletmek amacıyla günde en fazla 4 saat çalışmaları gerektiğini vurgulamışlardır. Hemşirelerin çalışma saatlerinin, hastaların durumu ve hemşirelerin istekleri dikkate alınarak planlanmasının belirtilen olumsuzlukların azaltılmasında etkili olabileceğini düşündürmektedir.

Bu çalışmada, COVID-19'un hemşirelerin psikolojileri üzerinde ölüm korkusu, aşırı stres, mutsuzluk, kaygı düzeyinde artışı, yıpranma, güdülenme düşüklüğü ve yalnız kalma korkusu şeklinde olumsuz etkileri olduğu belirlenmiştir. Başka bir çalışmada, hemşirelerin %45'inin kaygı bozukluğu, depresyon ve uykusuzluk yaşadığı saptanmıştır (Cho ve ark., 2023; Lake ve ark., 2022). COVID-19'un kişilerin sadece fiziksel sağlığını değil, ruh sağlığını da etkileyerek, kaygı, sıkıntı, korku, panik atak, uyku bozukluğu, travma sonrası stres, depresyon belirtileri, karar vermede zorluk ve somatik belirtiler gibi pek çok

istenmeyen psikolojik belirtileri oluşturduğu belirlenmiştir (Zeybek ve ark., 2020). Bununla beraber araştırmada, küresel salgın sürecinde hemşireler arasında iş doyumunun arttığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Kara ve Köksal'ın (2022) bir çalışmada da sağlık çalışanlarının salgın sürecinde örgütsel bağlılıklarının arttığı ve bununla performans ve iş doyumunu arttırdığı saptanmıştır (Kara ve Köksal, 2022).

Bu çalışmada hemşirelerin yorgunluk, beslenme değişiklikleri ve eklem ağrıları gibi fiziksel belirtiler yaşadığı belirlenmiştir. Benzer şekilde başka bir araştırmada da kısıtlamalarla fiziksel etkinliklerin sınırlandırılmasının, yorgunluk ve yüksek enerjili besin tüketimini arttırdığı saptanmıştır (Yüce Erdoğan ve Muz, 2021). Bu çalışmada, hemşirelerin öz bakım etkinliklerinde artış olduğu bulunmuş olup bu durumun COVID-19 bulaş korkusu ve hasta olma ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada COVID-19'un hemşirelerin sosyal yaşamı üzerinde; sosyal yaşamın kısıtlanması, yaşam biçiminde değişiklikler, yalnızlaşma, sosyal çevreden dışlanma ve yaşam kalitesinin azalması gibi etkilerinin olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde diğer bir çalışmada, hemşirelerin psikososyal sağlık durumları ve dayanıklılıklarını, izolasyon ve sosyal desteğin kaybı, arkadaşların ve akrabaların risk altında olması gibi etkenlerin etkilediği saptanmıştır (Lou ve ark., 2022).

Bu çalışmada aileye zaman ayıramama, aileye hastalık bulaştırma korkusu nedeniyle hemşirelerin aile yaşantıları ve aile içi ilişkilerinin olumsuz etkilendiği görülmüştür. Bununla beraber salgın sürecinde aile üyeleriyle çevrim içi görüşme sıklığının artması ve evde daha fazla zaman geçirilmesinin hemşirelerin aile yaşantılarına olumlu katkıları olduğu saptanmıştır. Benzer olarak yapılan bir araştırmada, salgın sürecinin bilgi iletişim teknolojilerinin ve bilgi paylaşım ortamlarının kullanımını arttırdığını, uzaktan eğitim ve çevrim içi görüşme etkinliklerinin arttığını ve ebeveynlerin çocuklarıyla geçirdikleri zamanın artmasına katkı sağladığı belirlenmiştir (Tuzgöl ve ark., 2022).

Bu çalışmada, COVID-19'un hemşirelerin ekonomik olarak özverili çalışmalarının karşılığını alamama şeklinde olumsuz etkisi olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde diğer bir çalışmada da salgının hemşireler üzerinde ekonomik bunalım oluşturan önemli bir etmen olduğu vurgulanmıştır (Shu-Ching ve ark., 2020). Bununla beraber bu çalışmada salgının harcamaları kısıtlaması ve paranın değerinin anlaşılması gibi olumlu ekonomik sonuçları olduğu da bulunmuştur. Bu durumun gelişmesinde; bulaş riskini azaltmak için getirilen kısıtlamalar, mekanların kapatılması, eğitimin uzaktan yürütülmesi, şehirlerarası seyahatin yasaklanması ve temasın azaltılmasıyla sosyal ilişkilerin azaltılması gibi etkenlerin etkili olduğu düşünülmektedir (Shu-Ching ve ark., 2020; Verhoeven ve ark., 2020; Yüncü ve Yılan, 2020).

Sonuç ve Öneriler

COVID-19 küresel salgını, hemşirelerin mesleki ve kişisel yaşamlarını önemli ölçüde etkilemiş, sağlık hizmeti sunumunda zorluklar ve değişikliklere yol açmıştır. Hemşirelerin karşılaştığı artan iş yükü, uzun çalışma saatleri, psikolojik gerilim ve sosyal izolasyon gibi olumsuz durumlar, aynı zamanda iş doyumunu ve örgütsel bağlılık gibi olumlu gelişmelerle dengelenmiştir. Ancak, bu olumlu değişimlerin sürdürülebilir olabilmesi için destekleyici çeşitli stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Küresel salgının olumsuz etkilerinin azaltılması için hemşirelerin psikolojik ve fiziksel sağlıklarının korunması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve adil ücretlendirme sistemlerinin oluşturulması gerekmektedir. İş saatleri ve çalışma ortamlarının düzenlenmesi, psikolojik ve sosyal destek programlarının artırılması hemşirelerin dayanıklılığını ve iş verimliliğini artırırken, ergonomik düzenlemeler ve koruyucu ekipmanlara kolay erişimin sağlanması da fiziksel sağlıklarını destekleyecektir. Sosyal izolasyon ve aile ilişkilerindeki bozulmaların etkilerini azaltmak için sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesi, aile içi ilişkilerin desteklenmesi ve sağlık çalışanlarının ailelerine yönelik bilinçlendirme programlarının önemli olduğu görülmektedir. Ayrıca salgın sırasında gösterilen özverinin maddi karşılığının verilmesi için maaşlarda ve çalışma koşullarında iyileştirilmenin sağlanmasıyla, hemşirelerin güdülenmesinin ve sağlık hizmetlerinin etkinliğinin artacağı öngörülmektedir.

Yazarlık Katkısı: Yazarlar makaleye katkıları şu şekilde beyan etmektedir; çalışma fikri ve tasarımı: OT, ET; veri toplama: OT,ET; sonuçların analizi ve yorumlanması: OT,ET, BCD, FGT; aday makalenin hazırlaması: OT, ET, BCD, FGT. Tüm yazarlar sonuçları gözden geçirdi ve makalenin son halini onayladı.

Etik Kurul Onayı: Artvin Çoruh Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından onaylanmıştır (Tarih: 10.11.2023 - Karar No: 113065).

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Finansal Destek: Yazarlar çalışmanın finansman desteği olmadığını beyan ederler.

Katılımcı Onamı: Katılımcıların bilgilendirilmiş onamları alınmıştır.

Author Contribution: The authors declare their contributions to the article as follows; study idea and design: OT, ET; data collection: OT, ET; analysis and interpretation of results: OT, ET, BCD, FGT; Preparation of candidate article: OT, ET, BCD, FGT. All authors reviewed the results and approved the final version of the manuscript.

Ethics Committee Approval: Artvin Çoruh University Scientific Research and Publication Ethics Board approval was obtained (Date: 10.11.2023 - Number: 113065).

Conflict of Interest: The authors declare that there is no conflict of interest.

Funding: The authors declare that the study has no financial support.

Informed Consent: Informed consent of the participants were obtained.

Kaynaklar

- Al-Jumaili, A. A., Al-Fatlawi, B. G., Al-Jalehawi, A. K., Al-Hamadani, F. Y. & Alsawad, O. S. (2021). Impact of COVID-19 pandemic on healthcare providers: Save the frontline fighters. *International Journal of Pharmacy Practice*, 29(4), 369-75. <https://doi.org/10.1093/ijpp/riab018>
- Bennett, P., Noble, S., Johnston, S., Jones, D. & Hunter, R. (2020). COVID-19 confessions: A qualitative exploration of healthcare workers experiences of working with COVID-19. *BMJ Open*, 10(12), e043949. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2020-043949>
- Buheji, M. & Buhaid, N. (2020). Nursing human factor during COVID-19 pandemic. *International Journal of Nursing and Health Sciences*, 10(1), 12-24. <https://doi.org/10.5923/j.nursing.20201001.02>
- Bütün, M. & Demir, S. B. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çetin, B., Deniz, D., Gemlik, N. & Yazar, O. (2021). Koronavirüs (COVID-19)'ün sağlık çalışanları üzerine etkisi: Nitel bir araştırma. *Sosyal Bilimler Üzerine Akademik Bakış Dergisi*, 2021(1), 45-58. <https://doi.org/10.35344/japss.902999>
- Cho, H., Sagherian, K. & Steege, L. M. (2023). Hospital staff nurse perceptions of resources and resource needs during the COVID-19 pandemic. *Nursing Outlook*, 71(3), 101984. <https://doi.org/10.1016/j.outlook.2023.101984>
- FitzPatrick, B. (2019). Validity in qualitative health education research. *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*, 11(2), 211-217. <https://doi.org/10.1016/j.cptl.2018.11.014>
- Galanis, P., Vraika, I., Fragkou, D., Bilali, A. & Kaitelidou, D. (2021). Nurses' burnout and associated risk factors during the COVID-19 pandemic: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 77(8), 3286-302. <https://doi.org/10.1111/jan.14839>
- Jun, J., Tucker, S. & Melnyk, B. M. (2020). Clinician mental health and well-being during global healthcare crises: Evidence learned from prior epidemics for COVID-19 pandemic. *Worldviews on Evidence-Based Nursing*, 17(3):182-184. <https://doi.org/10.1111/wvn.12439>
- Kara, A. U. & Köksal, K. (2022). Bağlılık, çalışan performansı ve iş tatmini ilişkisinde özgeciliğin düzenleyici rolü: Sağlık çalışanları üzerinde bir uygulama. *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 284-302. <https://doi.org/10.20491/isarder.2022.1380>
- Kellogg, M. B., Schierberl Scherr, A. E. & Ayotte, B. J. (2021). "All of this was awful:" Exploring the experience of nurses caring for patients with COVID-19 in the United States. *Nursing Forum*, 56(4), 869-77. <https://doi.org/10.1111/nuf.12633>
- Krippendorff, K. (2019). *Content analysis: An introduction to its methodology* (4th ed.). London:Sage.
- Kurnaz, D. & Karacam, Z. (2021). Psychosocial and professional challenges of midwives and nurses during COVID-19. *Journal of Education and Research in Nursing*, 18(S1), 65-69. <https://doi.org/10.5152/jern.2021.82698>
- Lake, E. T., Narva, A. M., Holland, S., Smith, J. G., Cramer, E., Rosenbaum, K. E. F., ... & Rogowski, J. A. (2022). Hospital nurses' moral distress and mental health during COVID-19. *Journal of Advanced Nursing*, 78, 799-809. <https://doi.org/10.1111/jan.15013>
- Liu, Q., Luo, D., Haase, J. E., Guo, Q., Wang, X. Q., Liu, S., ... Yang, B. X. (2020) The experiences of health-care providers during the COVID-19 crisis in China: A qualitative study. *Lancet Global Health*, 8(6), 790-798. [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(20\)30204-7](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(20)30204-7)
- Lou, N. M., Montreuil, T., Feldman, L. S., Fried, G. M., Lavoie-Tremblay, M., Bhanji, F., ... & Harley, J. M. (2022). Nurses' and physicians' distress, burnout, and coping strategies during COVID-19: Stress and impact on perceived performance and intentions to quit. *Journal of Continuing Education in the Health Professions*, 42(1), 44-52. <https://doi.org/10.1097/CEH.0000000000000365>
- Pappa, S., Ntella, V., Giannakas, T., Giannakoulis, V. G., Papoutsis, E. & Katsounou, P. (2020). Prevalence of depression, anxiety, and insomnia among healthcare workers during the COVID-19 pandemic: A systematic review and meta-analysis. *Brain, Behavior, and Immunity*, 88, 901-907. <https://doi.org/10.1016/j.bbi.2020.05.026>
- Salari, N., Khazaie, H., Hosseini-Far, A., Khaledi-Paveh, B., Kazemini, M., Mohammadi, M., ... & Eskandari, S. (2020). The prevalence of stress, anxiety and depression within front-line healthcare workers caring for COVID-19 patients: A systematic review and meta-regression. *Health Human Resources*, 18(1), 1-14. <https://doi.org/10.1186/s12960-020-00544-1>
- Sethi, B. A., Sethi, A. & Ali, S. (2020). Aamir HS. Impact of Coronavirus disease (COVID-19) pandemic on health professionals. *Pakistan Journal of Medicine*, 36 (COVID19-S4), 6-11. <https://doi.org/10.12669/pjms.36.COVID19-S4.2779>

- Shechter, A., Diaz, F., Moise, N., Anstey, D. E., Ye, S., Agarwal, S., ...& Abdalla, M. (2020). Psychological distress, coping behaviors, and preferences for support among New York healthcare workers during the COVID-19 pandemic. *General Hospital Psychiatry*, 66, 1-8. <https://doi.org/10.1016/j.genhosppsych.2020.06.007>
- Shu-Ching, C., Yeur-Hur, L. & Shio-Luan, T. (2020). Nursing perspectives on the impacts of COVID-19. *Journal of Nursing Research*, 28(3), e85. <https://doi.org/10.1097/NRJ.0000000000000389>
- Simonovich, S. D., Spurlark, R. S., Badowski, D., Krawczyk, S., Soco, C., Ponder, T. N., ... & Tariman, J. D. (2021). Examining effective communication in nursing practice during COVID-19: A large-scale qualitative study. *International Nursing Review*, 68(4), 512-523. <https://doi.org/10.1111/inr.12690>
- Turale, S. & Nantsupawat, A. (2021). Clinician mental health, nursing shortages and the COVID-19 pandemic: Crises within crises. *International Nursing Review*, 68(1), 12-4. <https://doi.org/10.1111/inr.12674>
- Tuzgöl Dost, M., Aslan, H. & Aslan, A. (2022). Effects of the COVID-19 pandemic on students, teachers, and parents according to School Counselors' Perceptions. *Egitim ve Bilim*, 47(211), 1-25. <http://doi.org/10.15390/EB.2022.10508>
- Verhoeven, V., Tsakitzidis, G., Philips, H. & Van Royen, P. (2020). Impact of the COVID-19 pandemic on the core functions of primary care: Will the cure be worse than the disease? A qualitative interview study in Flemish GPs. *BMJ Open*, 10(6), e039674. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2020-039674>
- World Health Organization (WHO) (2024). *WHO COVID-19 dashboard services report*. <https://data.who.int/dashboards/covid19/cases> (Erişim: 18.11.2024).
- Yüce Erdoğan, G. & Muz, G. (2021). COVID-19 pandemisinin yetişkinlerin diyet davranışları, fiziksel aktivite ve stres düzeyleri üzerine etkisi. *Cukurova Medical Journal*, 46(1), 283-291. <https://doi.org/10.17826/cumj.794585>
- Yüncü, V. & Yılan, Y. (2020). COVID-19 pandemisinin sağlık çalışanlarına etkilerinin incelenmesi: Bir durum analizi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (EK SAYI (2020)), 373-402.
- Zeybek, Z., Bozkurt, Y. & Aşkın, R. (2020). Covid-19 pandemisi: Psikolojik etkileri ve terapötik müdahaleler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 304-318.